

Küresel Ekonomik ve Mali Krizin Doğu Avrupa, Orta Asya ve Türkiye’de Gıda Güvencesi üzerindeki Etkileri

Yüksek gıda fiyatları ve gıda krizi, Türkiye, Doğu Avrupa ve Orta Asya’da yer alan birçok ülkede sosyal huzursuzluğa yol açmış ve aç ve yetersiz beslenen insan sayısına 100 milyon kişinin daha eklenmesine neden olarak Binyıl Kalkınma Hedefleri içerisinde yer alan açlık hedefine doğru kaydedilen ilerlemeyi tersine çevirmiştir. Kriz, 2008 yılında başlamış ve ardından 2008 yılı küresel ekonomik ve mali krizi gelmiştir. Son bahsedilen kriz, ekonomik büyümeyi ve tüketicilerin alım gücünü ciddi ölçüde azaltırken aynı zamanda baskı altına giren talep ve azalan kredi imkanları nedeniyle gıda ve tarım piyasalarını da etkisi altına almıştır. Bu şokların tümü, özellikle de gıda azlığı bulunan bölgelerde, düşük gelirli nüfuslar için çok daha şiddetli olmuştur.

Tarım piyasaları, mevsimsel değişiklikler nedeniyle geleneksel olarak oldukça değişken olmuş ve arz ve talepteki azalmalara karşı esnek olmamıştır. Ayrıca, II. Dünya Savaşının sona ermesinden bu yana, gıdaya yönelik esnek olmayan talep ile olumsuz mevsim şartları ve sektöre yapılan yatırımların azalması nedeniyle hasattaki azalmalar ile birleşen değişken reel tarım fiyatlarında birlikte seyretmiştir. Aynı zamanda, son yıllarda piyasa hareketleri, enerji ve tarım piyasalarının giderek birbirlerine daha bağımlı hale gelmeleri ile bağlantılıdır.

Artan emtia fiyatlarının, yüksek gelirli ülkelere kıyasla düşük gelirli ülkelerdeki tüketicilerin gıda fiyatları üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu açıktır. Gıda için harcanan gelir payının artmasının yanı sıra, emtia fiyatının kendisi de düşük gelirli bir ülkede hanehalkı gıda harcamalarının daha büyük bir payını oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki gıda ithalatı harcamaları daha hızlı büyüme göstermiş ve 2007-2008’e göre yaklaşık yüzde 38 artması ve Düşük Gelirli ve Gıda Açığı olan Ülkelerde (LIFDCs) bu oran yüzde 32 olmuştur. Mevcut mali kriz sırasında ticaret finansmanının nadir olması da bu sorunu sadece daha şiddetli hale getirmektedir.

Gıda güvencesinin başlıca üç boyutu bulunmaktadır ve şunları içermektedir: yeterince bulunabilirlik, erişilebilirlik ve kısıntı ve mali zorluklar olan dönemlerde de erişimin istikrarlı olması. Dolayısıyla, bu faktörlerin her birinin piyasalar ve fiyatlar üzerinde ne derece ısrarcı, geçici veya oldukça belirsiz bir etkiye sahip olacağının anlaşılması fayda taşımaktadır. Makroekonomik kriz ve iyileşme konusunda da benzer bir anlayışın kazanılması gerekmektedir. Mali krizin gıda güvencesi üzerinde etki sahibi olabileceği farklı yollar incelenmiştir. Bunlar, üretim ve gıda ve tarım ürünlerinin ticareti için ihtiyaç duyulan kredi ve finansman ihtiyaçları üzerinde büyük yük oluşturan ekonomik kötüleşme veya durgunluğun açıkça bilinen doğrudan gelir ve istihdam üzerindeki etkilerini içermektedir. İyileşmenin, eğer meydana gelen iyileşme olursa, alışmadık belirsiz rotası, halihazırda hassas konumda olan nüfusa karşı ilave bir tehdittir.

Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), Türkiye ve Gürcistan’daki koşullar birbirinden büyük ölçüde farklılık göstermektedir, dolayısıyla ülkeler Dünya Bankası sınıflandırmasına göre sınıflandırılmakta ve gruplar halinde analiz edilmektedir. Bu bölge içerisinde, düşük gelir (3) koşullarından düşük orta gelir (6) ile yüksek orta gelir (4) arasında bir dizi çeşitli ekonomik durum görülmektedir hatta bir ülke de yüksek derecede borçlu ülke olarak sınıflandırılmıştır, dolayısıyla koşullar geniş bir yelpazede çeşitlilik göstermektedir.

Bu zorluklarla başa çıkılması ve bu ikili krizin yarattığı fırsatlardan faydalanılması için, ulusal ve uluslararası politikaların gerçekleştirilmesi tavsiye edilmektedir. Bunlar, vatandaşların ve özellikle de en hassas durumda olan nüfusun korunması için sosyal koruma veya güvenlik ağlarının sağlanmasını, çiftçiler için risk yönetimi araçlarını, tarım ve tarım ürünlerinin ticareti konusunda politikaları ve ilgili alanlarda araştırma ve geliştirme faaliyetlerine (AR-GE) yatırım yapılmasını içermektedir. Uluslararası toplumun, hükümetlerin ve de özel sektörün, bu fırsatlardan faydalanılmasını sağlamada rolü bulunmaktadır.